

หัวข้อวิจัย	การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน
ผู้ดำเนินการวิจัย	ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีที่ทำเสร็จ	2549

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Objectives of the Study) ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกถลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ทุกขั้นตอนของกรอบดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR)

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นสืบค้นปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) 2. ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (Program Planning) 3. ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation) 4. ขั้นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)

1. **ขั้นสืบค้นปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment)** ผลการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้พบว่าชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่มีทรัพยากรทั้งแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีวัฒนธรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์โอท็อป ขนบฝรั่งเศสถิ่น นับว่ามีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. **ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (Program Planning)** ขั้นนี้คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมประชุม ในการดำเนินการจัดเวทีชาวบ้านช่วงบ่ายวันเสาร์ อาทิตย์ จำนวน 8 ครั้ง ผลการดำเนินการวิจัยพบว่าสมาชิกในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ได้วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนซึ่งทุกคนยอมรับว่าปัญหาทางการฟื้นฟูการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาหลักของประชาชน ความเชื่อ ความศรัทธา ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกำลังถูกกลืนเลือน หากแต่ชุมชนยังมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี วัฒนธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

สมาชิกในชุมชนได้เห็นชอบร่วมกันในการที่จะดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน จัดโครงการ “ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” โดยประสานงานกับเขตธนบุรี รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแบบนั่งเรือและเดินชมแหล่งท่องเที่ยว (Boat Tour and Walking Tour) มีการล่องเรือในคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง และเข้าคลองด้าน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟัง

นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม กับชมรมสยามทัศน์ เป็นการท่องเที่ยวแบบทอดน่อง (Walking Tour) ร่วมกับมีการจัดงานบวงสรวง “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช” ระหว่างวันที่ 25-28 ธันวาคม 2548 เป็นเวลา 4 วัน มีการกำหนดโครงการและกิจกรรมการบวงสรวง สำหรับทุนดำเนินการนั้น ได้รับความอุปถัมภ์จากคนในชุมชนและนอกชุมชน เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบการจัดงาน

3. **ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation)** หลังจากทีมวิจัยได้ศึกษาความพร้อมในการดำเนินงานให้บริการการท่องเที่ยว ในระหว่างนั้นได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการต่าง ๆ ของชุมชน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่ได้รับ ผลการประเมินได้ถูกนำเสนอต่อทีมวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะได้มีการจัดประชุมเพื่อร่วมมือและช่วยเหลือกัน เสนอความคิดเห็น คำแนะนำและช่วยกันกระจายข่าวระหว่างหัวหน้าชุมชนพระและชาวบ้าน หัวหน้าชุมชนจะขอความร่วมมือจากพวกชาวบ้านในชุมชน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมหรืองานเทศกาลทางศาสนา เช่น ชาวบ้านร่วมแห่ในวันเกิดหลวงพ่อดำ วัดกัลยาณมิตรและหลวงปู่แสง ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามาร่วมช่วยงานบ้างบางครั้งเท่าที่จะช่วยได้ เข้าร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการ เตรียมสถานที่จัดงาน จัดอาหารมาเลี้ยงคนที่มาเที่ยวงาน ทำความสะอาด บ้างก็นำสินค้ามาจัดจำหน่าย เป็นต้น บางครั้ง

ก็ไม่ได้มาช่วยงาน แต่มาเที่ยวชมงานเฉย ๆ ถ้าเป็นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการเอง

4. **ขั้นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)** จากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นักท่องเที่ยวผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่ามีความพึงพอใจที่มีโอกาสได้พบปะผู้คน และได้เพื่อนใหม่ และสมาชิกในชุมชนเองมีความสัมพันธ์ร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้นทั้งในประเด็นร่วมมือดำเนินการจัดงานต่าง ๆ และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

สำหรับผลที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม ผลวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อยสวยงามขึ้นกว่าเดิม แม่น้ำและลำคลองสะอาดขึ้น นักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียง ชาวบ้านให้ความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

Research Title	Promotion of the Sustainable Tourism in Bangkok Yai Communities
Researcher	Miss Yupin Pipatphuangthong
Organization	Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Suan Dusit University
Year of Completion	2006

ABSTRACT

The purpose of this research was to study how the communities situated near the mouth of the Bangkok Yai canal or Bang Luang canal develop their tourism. It is research and development, Participatory Action Research - PAR. This research began from June 2005 to June 2006. The groups of sample are Wat Kanlaya community, Kudi Jeen community, Kudi Kao community, and Wat Hongratanaram community in Bangkok. It uses the primary data, secondary data and participatory observation and action in order to create the policy and action.

Every step of the research procedure was based on “Participatory Action Research - PAR” approach where researchers were among the villagers.

Four procedures are Needs Assessment, Program Planning, Implementation Evaluation, Outcome Evaluation. Every step of the research procedure was based on “Participatory Action Research - PAR” approach where researchers were among the villagers. Each stage of the research process :

1. Needs assessment. The problems and the needs of the people were both identified. Tourist attractions and traditional and cultural resources were found to be in abundance together with “One Tambon, One Product (OTOP), Kudi Jeen cake that can be developed into community tourist attractions.

2. Problem resolution and needs of the villagers. We use Participatory Action Research, PAR pattern. We held eight meetings on Saturday and Sunday with the villagers when the members of research team were free from work and study. The participants or the stakeholders in the meetings learned that the promotion of tourism and the environment were the problem of Bangkok Yai Communities. They also found that many believes and historical and cultural knowledge will disappear in one day. As a result, the stakeholders decided to organize the promotion of their communities by using community tourism as its main activity. The formation of the villagers was agreed upon, complete with a tourist market plan and tourist business plan including the protection of environment.

The form of community tourism and the program of activities are walking tour and boat tour. The tourists will see the way of life, the custom, the tradition and the festival. They will have local meals in the communities. The villagers will sell their products to the tourists.

3. Implementation of evaluation. After the research team has been prepared for the walking tour and boat tour activities, the community tourist project was organized. Tourist groups came from July 2005 to March 2006. Information was gathered from the tourists particularly about their opinions regarding the management of the walking tour and boat tour activities, all traditional and cultural resources, and the tourists' satisfaction for the service received. After analysis, these opinions were presented to the meeting of the stakeholders for further study.

4. Outcome evaluation. The results of the research showed the Promotion of the sustainable Tourism in Bangkok Yai Communities having a satisfactory level of success. As a consequence of the management of this community tour. All villagers were quite satisfied with the historical and cultural promotion. They received especially over other indirect effects of community tour activities. Most informants mentioned that they were pleased with the opportunity of meet other people and having new friends. They

perceived that other community members have become closer to one another due to the collaboration in tour activities and in conserving the cultural traditions of the communities.

As regarding the environments, results showed that Bangkok Yai communities have become more hygienic and tidier than before. The Bangkok Yai canal is cleaner. There is more collaboration and conservation among the villagers who still keep on looking for the environment in the traditional way but with less destruction.

In summary, the community tourism supports the villagers to love and take care of their communities. They can work in the communities and protect the environment.

The findings indicated that these communities have the capacity to promote and develop sustainably their community tourism. Since the villagers have the spirit to show their identity and manage the tourism in their community by themselves and have the cooperation with the organization of the private section and the public section such as the Tourism Authority of Thailand, the Tourism Division, Office of the the Permanent Secretary for the Bangkok